

Tallens hemliga liv

I oktober kom den fjärde boken i serien om olika trädslag och deras invånare. Föregångarna handlade om aspen, sälgen och björken och har tidigare presenterats i Södrakontakt. Nu är det alltså dags att djupdyka i tallens liv. Titeln på boken är *Tall – en tallrik biologisk mångfald*. I likhet med de tidigare böckerna utges den av Centrum för biologisk mångfald vid Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU. Författare är även denna gång småkrypsskribenten Bengt Ehnström och illustratör är Marin Holmer. Södra och några andra skogsaktörer har bidragit till tryckningen.

VI SOM JOBBAR MED SKOGSBRUK vet rätt mycket om tallens virkesvärde, tallskogsskötsel och vilka djur och svampar som ställer till det i tallkulturer. Vetskapen om tallens betydelse för skogsproduktion har också gamla anor. I Sveriges första lärobok i skogsskötsel från 1737 ger Anders Rosensten en färgstark beskrivning av tallens värde. "Hur nyttig och omistlig Furoskog är, det wet hwar Bonde och hwar Tiggare. Ty när han dör fodras åtminstone fyra Bräder til dess Lijk-Kista".

TALLEN OCH MÄNNISKAN

Första kapitlet i den nya boken utgör en fin beskrivning av tallen och dess många kopplingar till människans liv. Här kan man läsa om suptallar, spånkorgar, grötträsklor och trätjära för att bara nämna något. Det finns givetvis också uppgifter om hur gammal en tall kan bli.

I Muddus nationalpark finns det tallar från 1200-talet och som överlevt sex skogsbränder. Den äldsta tallen som påträffats i Norden är från Finland och var drygt 1 000 år.

Men stopp ett tag! Det gäller levande träd på rot. Tallens värde för den mångfald arter som lever i eller på tall sträcker sig mycket längre än så. Ett kapitel i boken med rubriken Gammal död tallved lever i hundratals år ägnas helt åt detta. Tallveden lever alltså längre än tallen.

DE FARLIGA BARNAÄREN

Oj, vilken jobbig tid för tallen. Många vill vara med och tugga på knoppar, barr, tunn bark eller späda rötter på de små plantorna. Kapitlet om denna fas i livet är fullsmockad med exempel på såväl kända som mer okända middagsgäster. Att värstingarna är snytbaggas, älgar, sorkar och vissa svampar känner vi redan till. Men bland vivlar och barkborrar (som

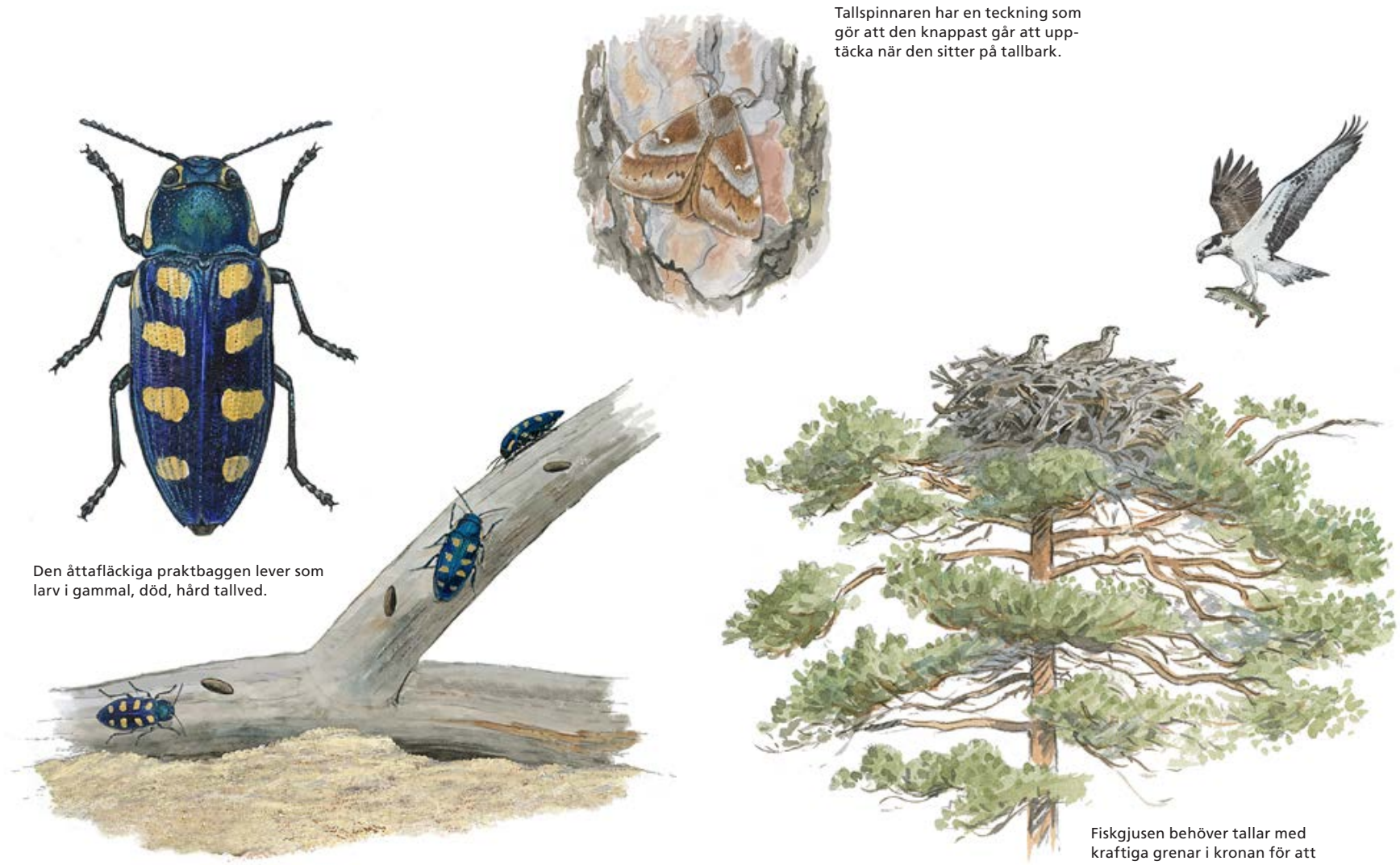
numera tillhör vivlarna) finns många fler arter som gillar tallplantor såsom örönvivlar, ögonvivlar och tallbastborre. Steklar, fjärilar, stinkflyn och löss finns också med också med på listan. Men ingen av dess småkryp spelar normalt i samma division som snytbaggan när det gäller att verkligen ta kål på en planta.

LJUVA UNGDOM

Trots att tallplantor är en så attraktiv föda för många arter så överlever många tallar barnaären. Skogsmarken i landet som helhet består av cirka 40 procent tall. Det är bara gran som har några procent mer. När tallarna väl vuxit upp så tillkommer flera spektakulära arter som en del av ung-tallens ekologi. Vissa kan lokalt orsaka stora skador såsom röd och vanlig tallstekel. Andra arter är rovdjur till exempel nyckelpigor som kalasar på trädlöss. Knäppare, långhorningar och praktbaggar kan hittas inkrupna mellan barren. Man vet dock inte vad de gör där. Är det bara gömställen eller gnager de på barren? Som larver lever de i helt andra miljöer så det är inte fråga om någon äggläggning.

MEDELÅLDERS OCH ÄLDRE TALLAR

I takt med att tallarna blir större så hittar man också allt större arter. Av nattfjärilar finns flera arter spinnare och svärmare där några har en

Den åttafläckiga praktbaggen lever som larv i gammal, död, hård tallved.

färgteckning som gör att de nästan inte går att se när de sitter på gammal tallbark. En sådan är tallspinnaren (se teckning). Med åldern får tallarna grövre bark och ger livsrum för flera spännande skalbaggsarter som exempelvis reliktböck. En gammal grov bark erbjuder också många skrymslen och gömmor där såväl spindlar som insekter övervintrar. Spillkråkan har en särskild förkärlek till tall där den dels kan hacka ut bohål där talltickan har försvagat veden, dels söka efter bark- eller vedinsekter. I de tallar som utvecklat kraftiga kronor kan större rovfåglar bygga sina bon, exempelvis örnar och fiskgjuse.

DÖDEN GER LIV

Den mest intressanta delen av tallens liv är när den är döende och död. Alla typer av död tallved är viktiga för artmångfalden. Torrakor, högstubbar, lågor och grenar, allt behövs. Det är också i dessa sortiment som vi hittar flest rödlistade arter. Det är inte så konstigt eftersom gammal grov död tallved är bristvara i landskapet. För den som är intresserad av skalbaggar är död tallved en eldorado. Köp boken och bläddra gärna långsamt i kapitlet om gammal död tallved och njut av de många vackra teckningarna. Några exempel hittar du på bilderna på det hör uppslaget. Det är dessvärre lättare än att se de vuxna insekterna i boken än i naturen.

HÄNSYN TILL TALLENS EKOLOGI I ETT LANDSKAPSPERSPEKTIV

För att få med den totala artmångfalden med koppling till tall och tallskog krävs hela skalan från tallplanta till genomrutten liggande tallstam. Ett hisnande omfång på cirka tusen år. För den som brukar skogen handlar det främst om två saker. Ta vara på det som finns och spara för framtiden. Det kan ske genom naturvårdsavsättningar och generell hänsyn. I hänsynen ingår att dels spara hänsynsytor med tall, dels enstaka tallar. Det ska omfatta såväl träd med höga värden idag som utvecklingssträd för framtiden. Rutiner för allt detta finns sedan länge tillgängliga för alla skogsägare och maskinförare. Det är dock först när åtgärderna genomförs i praktiken som de får effekt.

Så mitt huvudbudskap till dig kära läsare blir: tänk att du själv är en del av artmångfalden. Kan du säkra att alla stadier av tall från levande till död finns i din skog på kort och lång sikt. Jag tror du fixar det.

Boken köper du enklast på nätet. Sök på "tall en tallrik biologisk mångfald".

TEXT: GUSTAF AULÉN
ILLUSTRATIONER: MARTIN HOLMER

ur *Södra kontakt* nr 1, 2013

Södra kontakt är Södra Skogsägarnas medlemstidning som riktar sig till 52 000 medlemmar med skogsfastigheter i Götaland. Tidningen utgör därmed ett värdefullt redskap för att förmedla naturvårdskunskap direkt till ett stort antal skogsägare. Södra är också en internationell skogskoncern som producerar trävaror, pappers- och textilmassa och grön energi.